

## Uppvidinge kommuns remissvar av regeringens promemoria ”Vattenmiljöer och vattenkraft” (Dnr M2017/01639/R).

### Sammanfattning

Uppvidinge kommun motsätter sig flera av de förslag som rör vattenrättsliga frågor i regeringens promemoria. Sammantaget innebär förslagen att miljö kvalitetsnormerna för vatten skärps och risken är stor att de nya, hårdare kraven främst drabbar småskaliga vattenanläggningar. Små vattenanläggningar utgör ofta värdefulla kulturmiljöer, miljöer som miljöbalken ämnar skydda och vårda enligt 1 kap. 1 §. Dessa verksamheter är också viktiga för näringslivet framförallt på landsbygden. I södra Sverige bidrar den småskaliga vattenkraften med ren elenergi till ett inte obetydligt antal hushåll.

Uppvidinge kommun har följande synpunkter på regeringens promemoria:

- Att avvägningen vid den nationella prövningsplanen ska göras inom ramen för andra vattenverksamheter både inom och utom samma avrinningsområde kommer få en betydande negativ påverkan på den småskaliga vattenkraften.
- Vattenkraftens miljönytta bör lyftas fram på ett tydligare sätt. För att nå miljömålet om begränsad klimatpåverkan krävs miljövänliga komplement till vind- och kärnkraftverken. Vattenkraften utgör detta komplement och att driva en utrivningslinje för den småskaliga vattenkraften är ett strategiskt felbeslut.
- En stor del av den småskaliga vattenkraften utgör viktiga element i kulturmiljön och det saknas en beskrivning av hur avvägningen ska ske mellan kulturmiljöer och exempelvis biologisk mångfald.
- Vattendrag som innehåller vattenkraft ska alltid klassas som kraftigt modifierade, vilket även är fullt möjligt enligt EU:s vattendirektiv.
- Äldre rättigheter som privilegiebrev och urminnes hävd ska gälla vid nyprövningar. För att möjliggöra detta måste en övergångsbestämmelse likt den som fanns för de tidigare vattenlagarna införas i miljöbalken.

### Största möjliga miljönytta och nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel

Konsekvenserna av den nationella prövningsplanen kommer med stor sannolikhet bli att den småskaliga vattenkraften offras till förmån för den storskaliga reglervattenkraften. Detta återspeglas av det faktum att avvägningen ska göras inom ramen för andra vattenverksamheter både inom och utom samma avrinningsområde. Det betyder att tillgången till vattenkraftsel och miljönyttan med kraftverken i exempelvis Alsteråns avrinningsområde kan jämföras mot vilka kraftverk som helst i Sverige. Utfallet av en sådan jämförelse är tämligen given, storskaliga vattenkraftverk kommer alltid trumfa de småskaliga.



Uppvidinge  
KOMMUN

## Vattenkraftens miljönytta

I regeringens promemoria beskrivs de positiva effekterna översvämningar medför till exempelvis den biologiska mångfalden. Det saknas dock en beskrivning av riskerna med översvämningar för allmänheten. Alla vattendrag och deras biflöden rinner inte genom obebyggda områden och översvämningar kan således utgöra en stor risk för människors säkerhet, allmänna intressen och samhället i övrigt. Dammar och kraftverk spelar här en avgörande roll för att hålla kvar vattnet i landskapet och dämpa översvämningar eller torrläggningar. Effekterna av regeringens förslag kan bli att ett stort antal av de 1900 småskaliga kraftverk som finns i Sverige rivs ut eller får långtgående inskränkningar i produktionen, vilket i sig kan leda till fler översvämningar inte bara i obebyggda områden, utan även i samhällen och tätorter.

Om det nationella, regionala och kommunala målet om begränsad klimatpåverkan ska kunna uppnås krävs att en stor del av energianvändningen kommer från förnybara källor med liten, eller ingen, klimatpåverkan. Idag är det i princip enbart vind- och vattenkraft som utvinner energi med mycket liten, eller ingen, klimatpåverkan. Uppvidinge kommun satsar för närvarande stort på vindkraftverk, men det finns brister även här och då kan vattenkraften fungera som ett komplement. Utmaningen med vindkraften är att vinden varierar. När det inte blåser måste elen komma någon annanstans ifrån. Sverige har unika förutsättningar att klara det utan att använda kraftverk med fossila bränslen, eftersom vi har mycket vattenkraft. Vattenkraften är reglerbar och vattnet kan lagras i dammar och användas för elproduktion vid tidpunkter när det inte blåser. I Uppvidinge kommun finns det åtta vattenkraftverk som producerar ungefär 7 000 000 kWh el per år, vilket motsvarar energiförbrukningen i ungefär 300 hushåll. Enligt Svensk Vattenkraftförening kan kapaciteten hos flera av Sveriges vattenkraftverk fördubblas, utan att det skulle påverka miljön eller kräva några större investeringar. Det finns med andra ord en stor potential till ökad produktion av utsläppsfri energi som inte kräver ytterligare utbyggnad av den befintliga vattenkraften. Uppvidinge kommun anser därför att lagförslaget kan bli ett strategiskt felbeslut där rena och klimatsmarta energikällor kan gå förlorade.

## Vattenkraftverk som en del av kulturmiljön

Många äldre kvarnar, dammar eller vattenkraftverk utgör idag värdefulla inslag i kulturmiljön. Genom Uppvidinge kommun rinner bl. a. Mörrumsån, Alsterån och dess biflöden med flera kulturhistoriskt värdefulla kvarnar, dammar och vattenkraftverk. Länsstyrelserna i Kronobergs och Blekinge län gav 2015 respektive 2016 ut rapporter som identifierar vattenanknutna kulturmiljöer längs Mörrumsån och Badebodaån. I Uppvidinge kommun beskrivs flera kulturmiljöer som bedöms ha ett högt kulturhistoriskt värde. Problemet med lagförslaget är dock att flera av dessa verksamheter saknar tillstånd enligt miljöbalken, samtidigt som de är skyddade av både kulturmiljölagen och miljöbalken. Om staten över huvudtaget bryr sig om att bevara värdefulla kulturmiljöer bör de rimligen bekosta eventuella miljöåtgärder som behövs för att uppfylla kraven.



Uppvidinge  
KOMMUN

## **Kraftigt modifierade vatten (KMV)**

Det saknas en tydlig beskrivning av hur avvägningar ska göras mellan vattenmiljöer och kulturmiljöer, eftersom båda är skyddade enligt miljöbalken. Det betyder att det måste ske en avvägning i varje enskilt fall, en process som tar lång tid och kostar mycket pengar.

Vattendrag kan förklaras som ”kraftigt modifierade” om ingrepp så som utrivningar bedöms leda till en betydande negativ påverkan på miljön i stort. Med ”miljön i stort” innefattas bl. a. kulturmiljöer, och vattendrag bör således förklaras som kraftigt modifierade så snart en värdefull kulturmiljö hotas. För övrigt anser Uppvidinge kommun att vattendrag som innehåller vattenkraftverk alltid bör klassas som kraftigt modifierade. Dagens kriterier för god ekologisk status är skrivna så att den småskaliga vattenkraften inte klarar kraven, och den småskaliga vattenkraften räcker inte till för att klassa ett vattendrag som kraftigt modifierat. Dessa vattendrag används inte enbart för elproduktion, utan även som dricksvatten, för bevattning, i industriproduktion, för rekreation, för fiske och inte minst som en del av vårt kulturarv. Det är inte ovanligt att verksamheter har bedrivits vid vattnet i flera hundra år, varför det upplevs som högst märkligt att vattendragen vid den planerade omprövningen ska bedömas som opåverkade av människan.

Anledningen till att lagförslagen presenteras är ett ökat tryck från EU. Men det är just EU:s vattendirektiv som gör det möjligt att klassa vattendrag som kraftigt modifierade för att på så sätt undvika onödiga utrivningar av vattenkraften. Varför utnyttjas inte denna möjlighet? Sverige är ett av få länder i Europa som har goda förutsättningar för en effektiv tillgång till vattenkraftsel och flera samhällen är uppbyggda med hjälp av, och kring, vattenkraften. Att fullfölja den utrivningslinje som drivs av vissa myndigheter hotar denna unika tillgång.

## **Äldre rättigheter**

Uppvidinge kommun anser det självklart att äldre rättigheter såsom privilegiebrev och urminnes hävd ska gälla även vid nyprövningar. I de vattenlagarna från 1918 och 1983 fanns en övergångsbestämmelse som gjorde gällande att även äldre rättigheter skulle gälla. När miljöbalken infördes 1999 saknades denna övergångsbestämmelse och det gör det möjligt för myndigheter att jaga vattenkraftverk med äldre rättigheter genom förelägganden. En övergångsbestämmelse i likhet med de som funnits med i de tidigare vattenlagarna måste genast införas för att förhindra att detta fortsätter.